
ZDENKA MUNK - MJESTO I ULOGA U HRVATSKOJ MUZEOLOGIJI

IM 32 (1-2) 2001.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

STANKO STANIČIĆ ▫ Zagreb

sl. 1. Zdenka Munk za radnim stolom, MUO, 1955. Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

U nesmiljenom tijeku vremena, u brzim promjenama koje karakteriziraju suvremeni život, nehotice padaju u zaborav osobe čija je markantna pojava obilježila vrijeme u kojem su djelovali i stvarali. Tu činjenicu opažamo danas i na području hrvatske muzeologije, pa se vrlo često događa da mlađi i najmlađi stručni kadrovi znaju vrlo malo, gotovo ništa, o ljudima koji su svojim kako teoretskim tako i praktičnim radom stvarali tu muzeologiju. U tom kontekstu značajna je i hvalevrijedna zamisao Muzejskoga dokumentacijskog centra da nizom napisa u stručnom glasilu oživi sjećanja na mnoge ličnosti čije je djelovanje značilo uvijek nove i nezaobilazne doprinose u sveukupnom razvoju naše suvremene muzeologije.

Prof. Zdenka Munk (1912.-1985.) povjesničarka umjetnosti, muzeologinja i konzervatorica, cjelovitim se djelom svrstala u red istaknutih osobnosti hrvatske kulture svog vremena. Djelovala je na mnogim područjima

kulturnog života, no u sferi njenih primarnih interesa bio je uvijek muzejski rad, pa je i najveći dio svog radnog vijeka provela u Muzeju za umjetnost i obrt, u početku na radnome mjestu kustosa, a kasnije u svojstvu ravnatelja. Tu rukovodeću dužnost obnašala je punih dvadeset i pet godina.

Godine 1936. Zdenka Munk, tada studentica povijesti umjetnosti, postaje likovnom kritičarkom zagrebačkog dnevnog lista "Novosti", pa će pod pseudonimom "Zem" sve do 1941. objavljivati niz napisa tematikom vezanih uz suvremenu umjetnost. U tim je godinama članica redakcije i suradnica "Biblioteke Ars", koja tada izdaje dvije značajne publikacije, reviju "Ars 37" i reviju "Hrvatska grafika danas".

Presudan korak u njejoj stručnoj biografiji zbio se 1938. godine kada Zdenka Munk, nakon završenog studija, započinje volonterski rad u zagrebačkome Muzeju za umjetnost i obrt, ustanovi s kojom će ostati neraskidivo

sl. 2. Zdenka Munk sa suradnicima, MUO, 1971. Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

sl. 3. Zdenka Munk otvara izložbu talijanskog keramičara Gofreda Gaete, MUO, 1967. Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

sl. 4. Proslava tridesetogodišnjice rada dr. Ivana Bacha, MUO, 1967. Zdenka Munk, prof. Vladimir Tkalčić, Marijan Gionechetti, gđa Tonka Bach i dr. Ivan Bach Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

vezana sve do kraja života. Prve poduke iz praktičnog muzejskog rada, ali isto tako i iz povijesti primijenjenih umjetnosti (područja koje nikada, pa ni danas, nije bilo uključeno u nastavu povijesti umjetnosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu), prima od tadašnjeg ravnatelja MUO prof. Vladimira Tkalčića, povjesničara umjetnosti i etnologa, koji će joj pružiti i prve poticaje u njenom stručnom radu i ostati uzorom na njenom daljnjem životnom putu.

Potkraj 1938. Zdenka Munk odlazi na jednogodišnji studij muzeologije u Pariz. Polazi predavanja na muzeološkoj školi Louvrea (École du Louvre) s praktičnim radom u laboratorijima i zbirkama tog muzeja. Tijekom pariškog boravka radi i u zbirkama Musée de l'Homme i sluša predavanja na Institut d'Art et d'Archeologie i na College de France.

Po povratku u domovinu, iako već u ozračju skorog izbivanja rata, Zdenka Munk dobiva priliku da znanja stečena tijekom pariškog boravka primijeni i u praksi. Jedan od prvih stručnih zadataka na mjestu kustosa Muzeja za umjetnost i obrt bilo je vođenje inventara muzejskih zbirki. Kao značajnu novost uvodi tada u muzejsku praksu novi tip kartoteke inventara (tj. trostruku kartoteku muzejskih predmeta, umjesto dotadašnjih rukom pisanih kartica). Već u tim prvim godinama djelovanja dolazi do izražaja mnogostrukost njenih stručnih interesa. Osim vođenja inventara muzejskih zbirki i rada na obradi muzejskih predmeta, Zdenka Munk uređuje dio zbirke tekstila, sudjeluje u postavu crkvenog odjela muzeja, obilazi teren sa svrhom evidencije i spašavanja umjetničkih spomenika, održava seminare za pomoćno osoblje muzeja, fotografira

predmete za muzejsku fototeku.

Ratna zbivanja prisilila su Zdenku Munk da početkom 1944. napusti Zagreb i pridruži se partizanima. I u novim okolnostima u kojima se našla nalazi mogućnosti za djelovanje u širenju opće i likovne kulture, pa uz ostalo održava tečajeve općeg obrazovanja, vodi likovnu sekciju kulturno-umjetničkog odjela ZAVNOH-a, postavlja izložbu umjetnika partizana prigodom I. kongresa kulturnih radnika u Topuskom, a nakon prelaska u Dalmaciju radi na evidenciji ratom oštećenih spomenika kulture.

Potkraj rata imenovana je šefom Odsjeka za muzeje i konzervatorske zavode u Ministarstvu prosvjete NRH, pa nakon povratka u Zagreb prilazi organiziranju obnovljene djelatnosti muzeja i osnivanju mreže zavoda za zaštitu spomenika kulture u Hrvatskoj. Značajnu ulogu imala je tada i u akciji spašavanja umjetnina, odnosno u organiziranju rada Komisije za sakupljanje ugroženih spomenika kulture (KOMZA). U svojstvu prosvjetnog inspektora republičkog Ministarstva prosvjete organizirala je u Zagrebu i prvi tečaj za stručno uzdizanje muzejsko-konzervatorskih djelatnika, na kojem su sudjelovali polaznici iz cijele Jugoslavije, a Zdenka Munk održala je niz predavanja o problematici suvremenih muzeja.

Imenovanjem na mjesto konzervatora u republičkom Konzervatorskom zavodu (1948.), započela je Zdenka Munk svoju djelatnost u službi zaštite spomenika kulture. Osnovni zadatak koji je tada stajao pred njom bila je stručna obrada pokretnih spomenika kulture na teritoriju Hrvatske i uvođenje kartotečne evidencije tog materijala u zavodu. U tom je radu posebnu pozornost poklonila privatnim zbirkama umjetnina u Zagrebu, od kojih neke tada postaju otvorene za javnost, pa ona, u skladu s tom namjenom, uređuje zbirku Gerersdorfer-Tiller. Početkom pedesetih godina, uz konzervatorsku djelatnost, Zdenka Munk radi i na realizaciji niza muzeoloških projekata; izrađuje idejnu koncepciju stalnog postava Gradskog muzeja u Križevcima, idejnu koncepciju i postav Galerije slika u Osijeku i sudjeluje pri uređenju zbirke namještaja Muzeja Slavonije. Godine 1952. rukovodi i sudjeluje u timskom radu na inventarizaciji umjetnina Riznice zagrebačke katedrale, što je rezultiralo i nizom novih otkrića (uz ostalo, tada je na kukuljici jednog pluvijala otkrivena signatura vezioca

Wolfganga Jakoba Stolla iz 1663., autora zagrebačkog sarkofaga Božjega groba).

Kao jedan od markantnih pothvata u tom razdoblju njena djelovanja ostat će zabilježen projekt revitalizacije dvorca Trakošćan, koji će do danas ostati primjerom pravilnog pristupa očuvanju i novoj suvremenoj namjeni jednog takvog objekta. Početkom pedesetih godina prihvaćena je zamisao Zdenke Munk o preuređenju Trakošćana u dvorac-muzej. Nije potrebno isticati što je u tadašnjim prilikama značio jedan takav pothvat. Jer napušteni i razvlašteni dvorci sjeverne Hrvatske prepušteni su bili propadanju, a njihove nove namjene vrlo su često bile diskutabilnih sadržaja. Idejna koncepcija konzervatorskog zahvata na dvorcu u autorstvu Zdenke Munk maksimalno je poštivala rezultate zahvata na starom zdanju koji su izvršeni sredinom 19. stoljeća, što je nužno našlo odraza i u sadržajima i načinu prezentacije predmeta u interijerima dvorca. Tim zahvatom kao i novom namjenom postao je dvorac-muzej Trakošćan reprezentativnim objektom hrvatske kulturne baštine i ostao do danas, uz neophodne suvremene inovacije, nezaobilaznim putokazom u kulturno-povijesnoj topografiji Hrvatske.

Godine 1949. Zdenka Munk delegat je jugoslavenske vlade za restituciju kulturnih dobara iz Austrije. U tom svojstvu radi tada u austrijskim centralnim i pokrajinskim muzejima i arhivima, a u bečkom Bundesdenkmalamtu proučava i skuplja građu za povijest hrvatske konzervatorske službe u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije.

Velika prekretnica u životu i djelovanju Zdenke Munk zbila se 1954. godine. Te godine ona se vraća Muzeju za umjetnost i obrt, ustanovi u kojoj je prije petnaestak godina i započela svoju stručnu djelatnost. Taj povratak postavio je pred nju i nove zadatke, jer će tada, u svojstvu ravnatelja, preuzeti odgovornu dužnost vođenja te istaknute muzejske kuće. Na tom je mjestu zamijenila prof. Zdenka Vojnovića, svog supruga, koji te godine naglo umire. U poslijeratnim je godinama Zdenko Vojnović, vrsni poznavalac muzejske problematike i prvi predavač muzeologije na Zagrebačkom sveučilištu, uveo u muzejsku praksu niz novih oblika djelatnosti, s ciljem što šireg otvaranja muzeja javnosti. U Muzeju se tada organiziraju brojne povremene izložbe (među kojima je svakako najreprezentativnija bila izložba francuske tapiserije), uređuje se muzejska predavaonica u kojoj se osim predavanja održavaju i večeri poezije, filmske projekcije kao i brojni stručni skupovi. Zdenko Vojnović uvodi i ljetnu studentsku praksu za studente povijesti umjetnosti, a u to vrijeme datiraju i prvi počeci muzejske pedagogije. U muzeju djeluje tada dječja likovna radionica koju vodi prof. Edo Kovačević, u to vrijeme likovni suradnik Muzeja.

Komuniciranje muzeja s publikom putem raznovrsnih akcija i događanja nastaviti će dalje i Zdenka Munk. Intenzivno usmjeravanje cjelokupne muzejske djelatnosti

sl. 5. Preuzimanje donacije s izložbe "Britansko industrijsko oblikovanje", 1967. Zdenka Munk i gospodin Mackenzie, generalni konzul Velike Britanije u Zagrebu. Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

prema javnosti ostat će jedna od bitnih muzeoloških odrednica njena rada, koju će ona dosljedno provoditi tijekom cijelog dvadesetpetogodišnjeg djelovanja na čelu Muzeja za umjetnost i obrt. Međutim, temeljni doprinos Zdenke Munk daljnjem rastu i procvatu Muzeja za umjetnost i obrt ogleda se u njenom novom pristupu cjelokupnoj problematici muzeja primijenjenih umjetnosti. U do tada važećoj muzeološkoj praksi, avangardna je bila njena inicijativa za preorijentaciju cjelokupne, do tada ustaljene koncepcije takvih muzeja. Pod njenim vodstvom stručni i znanstveni rad muzeja usmjeruje se prema istraživanju, skupljanju građe i prezentaciji do tada muzeološki zapostavljenih razdoblja: historicizma druge pol. 19. stoljeća, secesije, razdoblja između dvaju svjetskih ratova sve do epohe suvremenog industrijskog oblikovanja. Prema teoretskim stavovima Zdenke Munk, zadaća je i cilj djelovanja jednog takvog muzeja u suvremenom društvu "(...) da čitavim teoretskim i praktičnim radom i muzejskim postavom briše umjetno stvorene granice između čiste i primijenjene umjetnosti, kao i da podvuče jedinstvo općeg likovnog izraza, tj. da bude koncipiran kao kompleksan umjetnički muzej koji jednako valorizira sva područja plastičkog oblikovanja prateći ih u njihovu razvoju, a načinom izlaganja i tumačenjem izloženih djela ističe sintezu nasilno razjedinjenih umjetničkih vrsta." Danas zadivljuje aktualnost tih misli, pri čemu valja imati na umu da su te riječi napisane prije pedesetak godina, kada su mnogi europski muzeji umjetničkog obrta, prvotne "zbirke uzoraka" 19. stoljeća, tražili svoje mjesto i sadržaje djelovanja u modernom društvu. Takve stavove iznosila je Zdenka Munk i na brojnim međunarodnim skupovima tijekom svog dugogodišnjeg djelovanja u ICOM-u.

sl. 6. Otvorenje izložbe "Riznica zagrebačke katedrale", MUO, 1971. Zdenka Munk i nadbiskup zagrebački, kardinal Franjo Kuharić
Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt, snimio Zvonimir Mikas

Višegodišnja organizacijska nastojanja Zdenke Munk za proširenjem i preuređenjem muzeja urodila su plodom, pa od 1957. do 1962. dolazi do rekonstrukcije muzejske zgrade. Dogradnjom trećega kata proširuje se prostor namijenjen stalnom postavu muzejskih zbirki, zgrada dobiva novu, suvremenu rasvjetu, centralno grijanje, ozvučenje i suvremenu tehničku opremu. U realizaciji i provedbi svojih zamisli dragocjenog suradnika i savjetnika imala je Zdenka Munk u osobi arhitekta Stjepana Planića. U godinama pregradnje, iako zatvoren za javnost, muzej je živio intenzivnim životom, spremajući se u svim segmentima svog rada za novu, znatno opsežniju djelatnost u obnovljenom i osuvremenjenom prostoru. Godine 1960. završeni su najopsežniji građevinski radovi, a Zdenka Munk stručnom kolegiju podastire svoj "Nacrt plana postava MUO nakon pregradnje". U tom elaboratu na 45 tipkanih stranica razrađuje ona problematiku novog stalnog postava, od teoretskih razmišljanja o svrsi i namjeni muzeja i principima prezentacije građe, pa sve do praktičnih prijedloga za konkretizaciju postava pojedinih zbirki. U skladu s tim stavovima odvijao se timski rad stručnog osoblja muzeja koje pod vodstvom Zdenke Munk realizira novi stalni postav muzeja i u ljeto 1962. prezentira ga javnosti. U muzeološkom smislu jedna od najvećih vrijednosti tog postava bilo je proširenje vremenskoga kontinuiteta muzejskog interesa, pa su u skladu s time bili izloženi artefakti koji su pripadali razdobljima od 14. stoljeća do suvremenih ostvarenja. Svi segmenti postava bili su popraćeni sažetim i kompetentnim uvodnim legendama, a zbirka su dodani iscrpni tehnološki prikazi za svaku pojedinu vrstu materijala, što će biti od mnogostruke koristi u budućem pedagoškom radu muzeja. Prema zamisli Zdenke Munk izrađene su i uvodne sinkrone tabele koje su putem likovnih prikaza i sažetih tekstova tumačile povijesna zbivanja i njihove odraze u oblikovanju i sadržajima životnog prostora čovjeka u pojedinim povijesnim razdobljima. Kao najava jedne od bitnih odrednica buduće izložbene politike muzeja, na poticaj Zdenke Munk, njeni najmlađi suradnici postavljaju komornu izložbu "Skandinavski oblik", koja je prvi put domaćoj javnosti, u tada dostupnom izboru, pokazala dostignuća u to vrijeme vodećih zemalja na području industrijskog oblikovanja.

U osuvremenjenom i prostorno proširenome Muzeju, Zdenka Munk pronalazi i inicira niz novih oblika muzejskog rada; u muzejskim dvoranama održavaju se koncerti komorne glazbe, večeri suvremenog plesa, kao i modne revije; uspostavlja se trajna suradnja s filmom, radiom i tada novim medijem, televizijom, kojoj će muzejski prostori i muzejski fondus dugi niz godina biti okvirom i sadržajem brojnih emisija koje su se tu snimale. Suvremena umjetnost i industrijski dizajn postaju značajne odrednice izložbene orijentacije koju provodi Zdenka Munk. Priređuju se izložbe suvremenih likovnih stvaralaca, nižu se izložbe industrijskog dizajna iz skandinavskih zemalja, Italije i Njemačke, a uz izložbe iz fundusa, Muzej je tada bio mjesto održavanja i brojnih međunarodnih izložaba različitih sadržaja. Na realizaciji velike izložbe *Minijatura u Jugoslaviji* (1964.) Zdenka Munk okuplja najeminentnije stručnjake iz cijele tadašnje države. Značajan kulturni događaj u našoj sredini bila je organizacija izložbe *Riznice Zadra i Nina*, a velikog odjeka imala je i izložba *Riznica zagrebačke katedrale* na kojoj je taj dragocjeni fondus bio prikazan širokoj publici, prvi put izvan prostora katedrale. Prema koncepciji Zdenke Munk i pod njenim vodstvom, nakon višegodišnjih priprema, ostvaruje se velika izložba *Secesija u Hrvatskoj* (1977.), koja je u muzeološkoj prezentaciji prvi put pokazala domete i ostvarenja na svim područjima likovnog stvaralaštva relevantnim za domaću sredinu u tom razdoblju. Neposredno pred odlazak u mirovinu Zdenka Munk pristupa realizaciji izložbe *Sakralna umjetnost iz fundusa MUO* (1979.). Upoznavanje javnosti s tim nedovoljno poznatim dijelom muzejskog fundusa bilo je osnovni cilj izložbe, ali isto tako izložba je trebala upozoriti i na svu kompleksnost problema zaštite tih artefakata, jer muzej tada još nije imao uvjeta i mogućnosti da tim zahtjevima udovolji u potpunosti i na odgovarajući način. Kao posebni odjel taj dio muzejskog fundusa bit će 1995. uključen u novi stalni i prošireni postav Muzeja.

Tijekom cijelog plodnog razdoblja svog muzeološkog djelovanja Zdenka Munk živo je osjećala prisutnost neriješenog problema koji je kočio i u znatnoj mjeri ometao svakodnevno funkcioniranje muzeja kao suvremene i kompleksne ustanove. Bilo je to goruće pitanje muzejskih depoa smještenih u neadekvatnim prostorima, izvan matične muzejske zgrade. Taj problem nije bilo moguće riješiti u tijeku radova na obnovi muzejske zgrade, jer tada za to nisu postojale niti financijske, a niti prostorne mogućnosti. Nadležne forume, kao i javnost, više su zanimali vanjski efekti muzejskog rada, dakle ono "što se vidi", dok su problemi rada "iza kulisa", a to je bio veći dio muzejske svakodnevice s neriješenim pitanjem depoa, bili prepušteni snalažljivosti i dosjetljivosti muzejskih djelatnika. Uočavajući od početka da je rješenje tog pitanja jedna od bitnih pretpostavki uspješnog funkcioniranja svake muzejske kuće, Zdenka Munk godinama vodi prepisku s nadležnim institucijama upozoravajući na taj problem kao i na važnost kompletne

zaštite kako fundusa tako i muzejske zgrade (muzej tada još nije imao organiziranu danonoćnu čuvarsku službu). Koristeći iseljenje jednog od korisnika iz dijela muzejske zgrade, Zdenka Munk hrabro i samoinicijativno prelazi dotadašnje "granice" muzejskog prostora i započinje borbu za osvajanje novih prostora namijenjenih depoima i izložbenoj djelatnosti muzeja. Taj će mukotrpan i dugotrajan posao u slijedećem razdoblju dovesti do uspješnog završetka prof. Vladimir Maleković, pa će tek tada, prvi put u stogodišnjoj povijesti Muzeja za umjetnost i obrt, svi segmenti njegove djelatnosti biti objedinjeni pod krovom matične kuće.

U cjelokupnom muzeološkom radu Zdenke Munk ne manje značajan bio je i njen angažman u stručnim organizacijama - Muzejskom društvu Hrvatske, Savezu muzejskih društava Jugoslavije, Društvu povjesničara umjetnosti Hrvatske - u kojima je obnašala brojne i istaknute funkcije. Jedna od bitnih značajki tog segmenta njena djelovanja bila je sposobnost kompetentnog sagledavanja svih problema struke u cjelini, pa su stručnost i struka uvijek bila i temeljna polazišta njenih javnih istupa kao i brojnih napisa o muzeološkoj problematici. Od 1968. predavala je na postdiplomskom studiju muzeologije, što ga je tih godina organizirao Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Svoje je stavove iznosila i branila Zdenka Munk i na mnogobrojnim međunarodnim skupovima. Od osnivačkog sastanka Komiteta za muzeje primijenjenih umjetnosti ICOM-a u Oslu 1959. i Generalne konferencije ICOM-a u Stockholmu iste godine, datira njeno djelovanje u tim međunarodnim organizacijama. Te godine izabrana je i u članstvo Izvršnog komiteta ICOM- a u Parizu, a punih je šesnaest godina obnašala dužnost predsjednice Jugoslavenskog nacionalnog komiteta ICOM-a. Godine 1965. sudjelovala je u radu Generalne konferencije ICOM-a u New Yorku. Tom prigodom gost je i Smithsonian Institute u Washingtonu, a kao gost Museum of Modern Art u New Yorku poduzima dvomjesečno putovanje Amerikom, cilj kojega je studij organizacije i rada američkih muzeja. Godine 1966. boravi u Indiji kao predavač na jednomjesečnom seminaru muzeologije, što ga je UNESCO organizirao za muzejske djelatnike Azije.

Široj javnosti ostala je možda manje poznata publicistička djelatnost Zdenke Munk. Uz već spomenute likovne kritike iz prvih godina njena djelovanja, ostali su iza nje brojni stručni tekstovi objavljeni i razasuti u mnogim publikacijama, a uz njih i brojni referati i elaborati stručne tematike, dijelom sačuvani u rukopisima. Tijekom svog djelovanja na čelu Muzeja za umjetnost i obrt Zdenka Munk piše uvodne tekstove i predgovore mnogobrojnim muzejskim izdanjima, pretežno katalozima. Ti tekstovi, međutim, nisu bili samo kurtoazni prilozi edicijama, već manje, zaokružene studije na relevantne teme njihovih sadržaja. Iz njenog obimnog istraživačkog rada objavljeno je djelo *Tri briselske tapiserije u MUO* (Tkalčićev zbornik II., 1958.), u kojem je uspjela otkriti radionicu tih tapiserija,

kao i autora njihovih kartona. Danas taj tekst doživljavamo kao primjer znanstvenog pristupa jednoj kompleksnoj temi s područja povijesti primijenjenih umjetnosti. Njene konzervatorske stavove iznosi studija *Obnova Trakošćana* (Historijski zbornik, 1-4, Zagreb, 1953.), kao i članak *Konzervacija Trakošćana* (Zbornik zaštite spomenika kulture, IV.- V., Beograd, 1955.).

Odlazak u mirovinu nije prekinuo stvaralački rad Zdenke Munk. Godine 1983. autorica je koncepcije i scenarija za izložbu *Riznica zagrebačke katedrale*, koja je te godine, s velikim uspjehom, održana u Muzejskom prostoru. Tih dana svoj istraživački interes usmjerila je iluminiranom rukopisu *Livre d'heure* što se čuva u Strossmayerovoj galeriji starih majstora, a koji je, prema utemeljenim pretpostavkama, pokušala pripisati Jeanu Fouquetu, majstoru iz 15. stoljeća. Na žalost, sudbina joj nije dopustila da taj rad uspješno završi.

Sagledavajući u cjelini nesvakidašnji opus Zdenke Munk osjećamo danas duboko poštovanje prema nenoj izuzetnoj osobnosti, kao i zahvalnost za sve ono što je stvorila i što nam je ostavila. I to ne samo Muzeju za umjetnost i obrt, već i generacijama muzejskih djelatnika naše sredine.

ZDENKA MUNK - HER PLACE AND ROLE IN CROATIAN MUSEOLOGY

Professor Zdenka Munk (1912-1985), art historian, museologist and conservation expert, has by virtue of the entirety of her work deserved her place among the prominent personalities of Croatian culture of her time.

Considering her outstanding opus as a whole, we, even today, feel a deep respect for her exceptional personality, as well as gratitude for all that she had created and left as her legacy - not only for the Museum of Arts and Crafts, but also for generations of museum workers in our midst.

She was active in numerous aspects of cultural life, but the primary sphere of her interest was always work in museums, so that she spent most of her working life at the Museum of Arts and Crafts, initially as a curator, and then as the head of the Museum. At the end of 1938, Zdenka Munk attended a one-year course in museology in Paris. She attended lectures at the Museological School at the Louvre (École de Louvre) and, after returning home, although the times were overshadowed by the events leading up to World War II, Zdenka Munk applied her new knowledge as a curator at the Museum of Arts and Crafts. As a significant improvement, she introduced a new form of record keeping (namely, the triple records for museum objects instead of hand-written card files). Already in this early period of her work it is evident that her professional interests are manifold. Zdenka Munk catalogued a part of the textiles collection, participated in the exhibition of the ecclesiastical department, undertook field work with the aim of registering and saving art monuments, held seminars for the museum support staff, and photographed objects for the museum photograph archives. The events of the war forced her to leave Zagreb in 1944 and join the partisans.

At the end of the war she was appointed to the post of conservationist at the Conservation Institute of Croatia (1948) and began her activities in the service of protecting cultural monuments and the cataloguing of moveable cultural monuments in the Republic of Croatia, as well as the introduction of records of this material in the Institute. In this aspect of her work she devoted special attention to private art collections in Zagreb, some of which were then open to the public for the first time. In the beginning of the fifties, she was not only involved in conservation work but also in a number of museological projects.

In 1952 she headed and took part in a team effort to catalogue the works of art in the Treasury of the Zagreb Cathedral. As one of her more striking achievements of that period of her work is the project of the revitalisation of Trakošćan Castle

after the adoption of the idea of turning it into a castle-museum. A great turning point in the life and work of Zdenka Munk happened in 1954, when she took over the post of head of the Museum of Arts and Crafts, a post that she held for 25 years.

Providing an intensive guidance to the entire activities of the museum towards the public will remain one of the essential museological elements of her work. However, her basic contribution to the further development of the Museum of Arts and Crafts is reflected in her new approach to the entire aspect of a museum of applied art. In the prevailing museological practice of the time, her initiative for changing the orientation of the entire concept of such museums was indeed an avant-garde proposal. Under her leadership, the professional and scholarly work in the museum was directed towards research, the collection of material and the presentation of periods that were neglected in the museum practice of the time: the historicism of the second half of the 19th century, the period of Sezession, the period between the two world wars all the way to the era of contemporary industrial design. The many years of Zdenka Munk's attempts to expand and refurbish the museum finally bore fruit so that between 1957 and 1962 the museum building underwent reconstruction. In 1960, at a time when the most extensive building work was finished, Zdenka Munk completed her "Draft plans for the permanent exhibition at the Museum of Arts and Crafts after reconstruction". Contemporary art and industrial design became significant aspects of the orientation of the exhibitions led by Zdenka Munk.

During the entire productive period of her museological work, Zdenka Munk was acutely aware of an unresolved problem that stifled and, to a great extent, hindered the everyday operation of a museum as a complex contemporary institution. This was the pressing problem of museum storerooms located in inadequate locations outside the main museum building. This problem could not have been solved during the reconstruction of the museum building because of a lack of funds and space.

Equally important in Zdenka Munk's museological work was her involvement in professional organisations - the Croatian Museum Society, the Association of Museum Societies of Yugoslavia, the Croatian Society of Art Historians - in which she held numerous high positions. From 1968 she held lectures for postgraduate studies in museology organised by the Faculty of Science and Mathematics at the University of Zagreb. She presented and defended her views at numerous international gatherings. Her international involvement in international institutions dates from the founding meeting of the Committee for Museums of Applied Art at ICOM in Oslo in 1959 and ICOM's General Conference in Stockholm that same year. That year she was elected to the membership of ICOM's Executive Committee in Paris, and she was the president of ICOM's Yugoslav National Committee for a full sixteen years. In 1965 she took part in the work of ICOM's General Conference in New York. left numerous articles published in many various publications, as well as a host of papers and expert discussions, which have partly been preserved in manuscript form.